

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, факультет № 6

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «Логіка»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

053 «Психологія» (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
30.08.2023   Протокол № 7
(дата, місяць, рік)

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
25.08.2023   Протокол № 7
(дата, місяць, рік)

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
29.08.2023   Протокол № 7
(дата, місяць, рік)

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-гуманітарних дисциплін (протокол
від 25.08.2023 р. № 9)

Розробник:

Професор, доктор філософських наук, професор Тягло Олександр
Володимирович

Рецензент:

Доктор філософських наук, професор Воропай Тетяна Степанівна

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 7	05 соціальні та поведінкові науки; 053 Психологія (практична психологія); Перший (бакалаврський)	Навчальний курс 1 Семестр 2 Види підсумкового контролю: залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – 24; (години) Семінарські заняття – 24; (години) Самостійна робота – 42; (години) Індивідуальні завдання: Реферати (тощо) – 1, 1 (кількість; № семестру)		Лекції – 4; (години) Семінарські заняття – 2; (години) Самостійна робота – 84; (години) Індивідуальні завдання: Реферати – 1, 1 (кількість; № семестру)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Логіка» полягає у тому, щоб є розвинути раціональне мислення сучасного фахівця у галузі психології, озброєне ефективними логічними вміннями розв'язання професійних завдань, а також його позиція як відповідального громадянина демократичної правової держави.

Завдання вивчення дисципліни «Логіка» – надання базових знань і формування систематичних вмінь ефективної розумової активності студента – майбутнього практичного працівника у галузі психології, відповідального громадянина демократичної правової держави.

Міждисциплінарні зв'язки: «Філософія», «Загальна психологія», «Основи правознавства».

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: основні закони і форми мислення; операції визначення і поділу понять; умовиводи дедукції, індукції, аналогії; основи теорії запитання-

відповіді; способи доведення і спростування, способи висування, розробки та перевірки версій (гіпотез), типові логічні помилки та способи їх критики, зокрема у полі права

- **вміти: застосовувати знання з загальної логіки у різних полях соціального простору, особливо у психології;**

- правильно знаходити й оцінювати сукупність фактичних даних (емпіричного базису) у розв'язанні різноманітних задач, зокрема практичної психології;
- висувати надійні гіпотези (версії);
- раціонально здійснювати відпрацювання перевірку гіпотез (версій);
- логічно правильно аргументувати власну позицію;
- оцінювати і вдосконалювати або переглядати власну позицію, а також переконливо критикувати позицію опонента у разі припущення ним логічних помилок.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність		
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань
	ЗК-2	Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
	ЗК-3	Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження
	ЗК-4	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника
	ЗК-5	Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку
	ЗК-6	Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.
	ЗК-7	Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Предмет і значення логіки.

Тема має дати вихідне уявлення про предмет і мету навчальної дисципліни «Логіка», сформувати мотивацію її вивчення фахівцем-психологом, сучасним

громадянином демократичної правової держави за умов інформаційного суспільства загалом.

Правильне раціональне мислення як предмет загальної логіки.

Рефлексивність логіки. Результативність логіки. Орієнтація логіки на мислення, висловлене в мові.

Основні форми мислення: поняття, судження, умовивід. Логічна форма. Поняття формалізації міркування.

Логічні помилки. Поняття критичного мислення. Логіка як підстава ефективного критичного мислення.

Значення правильного мислення фахівця у галузі психології.

Тема № 2. Основні закони правильного мислення

Друга тема присвячена розгляду основних законів логіки. У межах цієї теми студенти не тільки опановують основні закони правильного мислення, а й одержують знання щодо типових їх порушень, формуються вміння ідентифікації та критики цих порушень – як софізмів, так і паралогізмів.

Закон тотожності, умови його застосування та типові порушення (підміна поняття, різновиди підміни тези та ін.).

Закон несуперечності та його порушення.

Закон виключення третього та його порушення.

Закон достатньої підстави та типові його порушення («основна помилка», помилка «не впливає»).

Тема № 3. Операції з поняттями

В межах цієї теми студенти одержують відомості щодо поняття – базової складової думки, або форми мислення. Вони засвоюють правила основних операцій з поняттями – визначення і логічного поділу, а також усвідомлюють їх типові порушення, способи відповідної критики.

Головні логічні характеристики поняття: обсяг та зміст. Відношення між поняттями, їх зображення з допомогою колових схем.

Операція поділу поняття. Види поділу. Класифікація. Правила поділу понять та типові їх порушення.

Операція визначення поняття. Визначення через найближчий рід та видові ознаки. Правила побудови дефініції, типові їх порушення.

Операції, що замінюють визначення (опис та характеристика), специфіка їх використання.

Тема № 4. Операції з судженнями

Ця тема розглядає різні види суджень, зосереджуючись на логічних способах визначення логічних значень простих чи складних суджень.

Поділ суджень на атрибутивні, релятивні та екзистенційні.

Прості та складні судження. Способи побудови складних суджень з різними логічними сполучниками (кон'юнкція, диз'юнкція, імплікація).

Таблиця істинності. Алгоритм визначення логічного значення складного

категоричного судження.

Поняття логічної модальності (алетична і деонтична модальності). Операції з модальними судженнями.

Тема № 5. Основи інтеррогативної логіки

Ця тема фокусується на правилах постановки запитань і формулювання відповідей за умов як індивідуальних розмислів, так і різного роду комунікації. Особлива увага приділяється типовим помилкам, у тому числі свідомим, та їх критиці.

Значення логіки запитання – відповіді у науці й психологічній практиці.

Поняття запитання та відповіді. Різновиди запитань (запитання до уточнення, запитання до поповнення). Поняття про передумову запитання, область пошуку відповіді.

Види відповідей (по суті питання та не по суті, істинна та хибна, пряма та непряма, точна та неточна тощо).

Вимоги до коректного запитання і до коректної відповіді в полі права. Поняття реакції на запитання і умови застосування різних її видів, зокрема з огляду на норми права.

Основні порушення логіки запитання-відповіді та їх критика.

Тема № 6. Умовиводи

Ця тема висвітлює типові види умовиводів, використовувані у повсякденній людській активності, зокрема у полі науки. Розглянуто правила їх побудови, типові помилки та їх критика.

Поняття гіпотетико-дедуктивного методу як стратегії пізнавального процесу. Основні фази гіпотетико-дедуктивного методу.

Проблема висування гіпотези (версії).

Умовиводи за аналогією. Аналогія предметів та аналогія відношень. Проблема підвищення надійності аналогії. Поняття неточної та точної аналогії.

Індуктивні умовиводи. Види індукції: повна та неповна.

Популярна індукція та шляхи підвищення її надійності. .

Наукова індукція. Методи виявлення причинно-наслідкового зв'язку (метод єдиної схожості, різниці, супутніх змін, залишків).

Статистичне узагальнення та мови підвищення його надійності.

Проблема перевірки гіпотези. Дедуктивні умовиводи. Простий категоричний силізм, його фігури та модуси. Алгоритм побудови силізму. Перевірка силізму з допомогою колових схем.

Поняття про логіку висловлювань та логіку предикатів. Деякі поширені формули логіки висловлювань (modus ponens, modus tollens, міркування за випадками тощо).

Тема № 7. Основи аргументації

Дана тема висвітлює засади побудови і критичної оцінки аргументації у повсякденній активності людини інформаційного суспільства, зокрема у галузі психології.

Поняття аргументу та аргументації. Основні елементи аргументу: висновки (теза), докази (резони і контррезони), демонстрація (аргументація). Схематичне зображення аргументів.

Порівняння сили аргументу і контраргументу: узагальнений сенс «терезів Феміди».

Поняття логічного доведення та підтвердження.

Доведення і його різновиди (пряме, непряме).

Поняття спростування. Різновиди спростування (спростування висновку, критика резонів, критика демонстрації).

Різновиди резонів (фактичні дані, статистичні дані, закони, презумпції тощо).

Вимоги до надійних резонів..

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Предмет і значення логіки. Поняття юридичної логіки		2	2	-	-	4	залік
Тема № 2. Основні закони правильного мислення.		3	2	-	-	6	
Тема № 3. Операції з поняттями.		3	2	-	-	5	
Тема № 4. Операції з судженнями.		2	2	-	-	5	
Тема № 5. Основи інтеррогативної логіки.		4	4	-	-	6	
Тема № 6. Умовиводи.		6	6	-	-	8	
Тема № 7. Основи аргументації.		4	6	-	-	8	
Всього за семестр:	90	24	24	-	-	42	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни		Вид контролю
	Всього	з них:	

		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота		
Семестр № 1								
Тема № 1. Предмет і значення логіки. Поняття юридичної логіки		2	1	-	-	10		залік
Тема № 2. Основні закони правильного мислення.		1	1	-	-	12		
Тема № 3. Операції з поняттями.		-	1	-	-	10		
Тема № 4. Операції з судженнями.		-	1	-	-	10		
Тема № 5. Основи інтеррогативної логіки.		1	1	-	-	10		
Тема № 6. Умовиводи.		1	1	-	-	12		
Тема № 7. Основи аргументації.		1	2	-	-	12		
Всього за семестр:	90	6	8	-	-	76		

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни			Література:
Тема № 1. Предмет і значення логіки.			
	Правильне раціональне мислення як предмет загальної логіки. Рефлексивність логіки. Результативність логіки. Орієнтація логіки на мислення, висловлене в мові. Основні форми мислення: поняття, судження, умовивід. Логічна форма. Поняття формалізації міркування. Логічні помилки. Поняття критичного мислення. Логіка як підстава ефективного критичного мислення. Значення правильного мислення фахівця у галузі психології.		1, с. 10-30; 7, с. 26-46; 8, с. 13-33; 9, с. 5-21.
Тема № 2. Основні закони правильного мислення			
	Закон тотожності, умови його застосування та типові порушення (підміна поняття, різновиди підміни тези та ін.). Закон несуперечності та його порушення. Закон виключення третього та його порушення. Закон достатньої підстави та типові його порушення («основна помилка», помилка «не впливає»).		1, с. 31-47; 5, с. 119-152.
Тема № 3. Операції з поняттями			
	Головні логічні характеристики поняття: обсяг та зміст. Відношення між поняттями, їх зображення з допомогою колових схем. Операція поділу поняття. Види поділу. Класифікація. Правила поділу понять та типові їх порушення. Операція визначення поняття. Визначення через		1, с. 48-65; 9, с. 37-78

	<p>найближчий рід та видові ознаки. Правила побудови дефініції, типові їх порушення.</p> <p>Операції, що замінюють визначення (опис та характеристика), специфіка їх використання у психології.</p>	
Тема № 4. Операції з судженнями		
	<p>Поділ суджень на атрибутивні, релятивні та екзистенційні.</p> <p>Прості та складні судження. Способи побудови складних суджень з різними логічними сполучниками (кон'юнкція, диз'юнкція, імплікація).</p> <p>Таблиця істинності. Алгоритм визначення логічного значення складного категоричного судження.</p> <p>Поняття логічної модальності (алетична і деонтична модальності). Операції з модальними судженнями.</p>	1, с. 66-76; 9, с. 79-110
Тема № 5. Основи інтеррогативної логіки		
	<p>Значення логіки запитання – відповіді у психології.</p> <p>Поняття запитання та відповіді. Різновиди запитань (запитання до уточнення, запитання до поповнення). Поняття про передумову запитання, область пошуку відповіді.</p> <p>Види відповідей (по суті питання та не по суті, істинна та хибна, пряма та непряма, точна та неточна тощо).</p> <p>Вимоги до коректного запитання і до коректної відповіді в полі права. Поняття реакції на запитання і умови застосування різних її видів, зокрема з огляду на норми права.</p> <p>Основні порушення логіки запитання-відповіді та їх критика.</p>	1, с. 77-102; 9, с. 110-116
Тема № 6. Умовиводи		
	<p>Головні логічні характеристики поняття: обсяг та зміст. Відношення між поняттями, їх зображення з допомогою колових схем.</p> <p>Операція поділу поняття. Види поділу. Класифікація. Правила поділу понять та типові їх порушення.</p> <p>Операція визначення поняття. Визначення через найближчий рід та видові ознаки. Правила побудови дефініції, типові їх порушення.</p> <p>Операції, що замінюють визначення (опис та характеристика), специфіка їх використання у полі права.</p> <p>Поняття гіпотетико-дедуктивного методу, основні його фази.</p> <p>Проблема висування гіпотези (версії).</p> <p>Умовиводи за аналогією. Аналогія предметів та аналогія відношень. Проблема підвищення надійності аналогії. Поняття неточної та точної аналогії.</p> <p>Індуктивні умовиводи. Види індукції: повна та неповна. Популярна індукція та шляхи підвищення її надійності. .</p> <p>Наукова індукція. Методи виявлення причинно-наслідкового зв'язку (метод єдиної схожості, різниці, супутніх змін, залишків).</p> <p>Статистичне узагальнення та мови підвищення його надійності.</p> <p>Проблема перевірки гіпотези (версії). Дедуктивні умовиводи. Простий категоричний силізм, його фігури та модуси. Алгоритм побудови силізму. Перевірка силізму з допомогою колових схем.</p> <p>Поняття про логіку висловлювань та логіку предикатів.</p>	1, с. 103-148; 9, 122-154

	Деякі поширені формули логіки висловлювань (modus ponens, modus tollens, міркування за випадками тощо).	
	Тема № 7. Основи аргументації	
	<p>Поняття аргументу та аргументації. Основні елементи аргументу: висновок (теза), докази (резони і контррезони), демонстрація (аргументація). Схематичне зображення аргументів.</p> <p>Структури аргументації. Порівняння сили аргументу і контраргументу: узагальнений сенс «терезів Феміди».</p> <p>Поняття логічного доведення та підтвердження.</p> <p>Доведення і його різновиди (пряме, непряме).</p> <p>Поняття спростування. Різновиди спростування (спростування висновку, критика резонів, критика демонстрації).</p> <p>Різновиди резонів (факти, статистичні дані, закони, презумпції тощо). Вимоги до надійних резонів.</p>	1, с. 149-212; 9, с. 155-179

5. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

5.1. Теми рефератів

Реферат – це не «твір на задану тему», а короткий виклад сутності прочитаної літератури з заданої теми (не більше 5 джерел). Інтернетом користуватися дозволяється, але обов'язково посилатися на використані джерела – як і на звичайні «паперові». Реферати, «зібрані» з Інтернету, одержать оцінку «незадовільно».

Тема реферату для конкретного студента визначається останньою цифрою його номеру у журналі (наприклад, студенти, які йдуть за номерами 1, 11, 21, 31, виконують реферат за темою № 1).

1. Поняття алетичної модальності суджень, її значення у науці
2. Поняття деонтичної модальності суджень, її значення у суспільному бутті.
3. Порівняльний аналіз популярної і наукової індукції, їх застосування у науці чи психологічній практиці.
4. Поняття причини і наслідку. Виявлення причини методом схожості чи методом різниці.
5. Поняття причини і наслідку. Виявлення причини методом супутніх змін.
6. Поняття причини і наслідку. Виявлення причини методом залишків.
7. Метод статистичного узагальнення – логічна основа методу соціологічних опитувань.
8. Значення логіки запитання-відповіді в діяльності психолога.
9. Стандарти доведення у логіці й у праві: порівняльний аналіз.
10. Критичне мислення – наріжний камінь ефективної протидії ворожим інформаційно-психологічним операціям.

5.2. Теми наукових робіт

- Навіщо потрібні логіка і критичне мислення у сучасному світі?

- Інформаційна війна: логічний і психологічний аспекти.

6. Методи навчання

Для кращого засвоєння навчальної дисципліни рекомендується використовувати систему методів, яка передбачають поєднання лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. При читанні лекцій використовувати проблемний метод, який мобілізує увагу і підвищує зацікавленість студентів.

Семінарські заняття мають на меті закріпити одержані на лекціях та під час самостійної підготовки знання, а також виробити вміння логічно мислити, виявляти помилки та піддавати їх критиці. Це досягається через контроль засвоєння теоретичного матеріалу та виконанням різноманітних практичних завдань, розв'язанням логічних задач тощо. Робота на семінарських заняттях також передбачає виконання тестів.

Вид навчального заняття та їх класифікація	Тема, за якою проводиться	Кількість годин
Традиційні форми проведення лекційного заняття		
Вступна лекція	Тема № 1	2
Тематична лекція	Тема № 2	4
Тематична лекція	Тема № 3	2
Тематична лекція	Тема № 4	2
Тематична лекція	Тема № 5	2
Тематична лекція	Тема № 6	4
Тематична лекція	Тема № 7	4
Форми проведення семінарського заняття		
Класичний семінар (семінар із виступами студентів)	Теми 1-7	24

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

7.1. Примірний тест для підсумкового контролю

1. *Поставлене питання “Що таке логіка?” Яке з наведених визначень є цілком правильним?*
  2. логіка – не юриспруденція
  3. логіка – наука про закони і форми правильного мислення
  4. логіка – наука
  5. логіка – наука про закони і форми правильного мислення, викладена у творах Аристотеля.
2. *Який закон логіки формулюється у такий спосіб: “Два суперечні судження не можуть бути водночас хибними, одне з них неодмінно істинне”?*
  1. закон виключеного третього

2. закон достатньої підстави
  3. закон несуперечності,
  4. закон заперечення заперечення
  5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.
-
3. *“Аргумент до милосердя” – це порушення закону:*
    1. виключеного третього
    2. несуперечності
    3. суперечності
    4. закон заперечення заперечення
    5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.
-
4. *Поняття “закон логіки” і поняття “юридичний закон” знаходяться у відношенні:*
    1. супідрядності
    2. субординації
    3. перше підпорядковане другому
    4. друге підпорядковане першому
    5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.
-
5. *Яку помилку припущено у наведеному поділі поняття “умовиводи”:*
умовиводи поділяються на умовиводи за аналогією та індуктивні умовиводи.
    1. поділ не за однією підставою
    2. “стрибок у поділ”
    3. несумірний поділ
    4. члени поділу не виключають один одного
    5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.
-
6. *В якому з наведених визначень допущена тавтологія:*
    1. психолог – це фахівець
    2. психолог – це фахівець у галузі психології
    3. психолог – це фахівець у галузі управління
    4. психолог – не фізик
    5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.
-
7. *Логічна зв’язка “сильна диз’юнкція” передається українською як:*
    1. та
    2. і
    3. або..., або...
    4. якщо..., то....
    5. жодна з попередніх відповідей не є правильна
-
8. *На запитання “Що таке поняття?” запропоновано визначення:*
“Поняття – це форма мислення, яка відображає наявність або відсутність у

предмета певної ознаки і буває істиною або хибною”. Яку помилку тут припущено?

1. тавтологія
2. “хибне коло” у визначенні
3. неправильне визначення,
4. занадто широке визначення
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

9. *Питання: “Що таке психологія?” Відповідь: “Психологію вивчають у вишах”. Яку помилку тут допущено?*

1. хибна відповідь
2. відповідь не по суті запитання
3. відповідь запитанням на запитання
4. проста відповідь на складне запитання
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

10. *Якщо судження “Усі симулякри є сепульки ” хибне, то за логічним значенням судження “Деякі семулякри не є сепульки” буде:*

1. частковозаперечним
2. заперечним
3. хибним
4. істинним
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

11. *Умовивід, в якому висновок про належність об’єкту певної ознаки робиться на підставі схожості цього об’єкту з іншим у низці відомих ознак, називається*

1. повна індукція
2. дедукція
3. статистичне узагальнення
4. неповна індукція
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

12. *На допиті слідчий запитав сусідку підозрюваного, яка не є його родичкою: “Де Ваш сусід був учора зранку?” Яке з наведених речень може бути припустимою реакцією цієї жінки?*

1. він був у себе вдома
2. я бачила його вдома
3. я не хочу відповідати
4. я не знаю
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

13. *Яку помилку допущено у наведеному нижче міркуванні: “Висловлена Іваном ідея щодо оптимізації витрат фірми хибна, тому що він поганий батько”.*

1. аргумент до милосердя
2. підміна тези
3. підміна поняття
4. хибний аргумент
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

14. *Складне судження “Якщо водій порушив правила дорожнього руху, то він був нетверезий” буде хибним за умови:*

1. перше складове судження хибне, а друге істинне
2. перше складове судження істинне, а друге хибне
3. обидва прості складові хибні
4. обидва прості складові істинні
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

15. *Який з вказаних методів не є логічним методом встановлення причинно-наслідкового зв'язку:*

1. метод схожості
2. метод супутніх змін
3. метод залишків
4. метод заперечення
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

16. *Опитування громадської думки свідчить, що популярність блоку “Хліба та видовищ!” зросла на 15%”. З логічної точки зору даний висновок одержаний через:*

1. статистичне узагальнення
2. аналогію
3. повну індукцію
4. дедукцію
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

17. *Різновиди фігур силогізму, що відрізняються за якістю і кількістю своїх засновків та висновків, називаються:*

1. модуси,
2. моделі,
3. модулі,
4. пандуси,
5. жодна з попередніх відповідей не є правильна.

18. *Вид неповної індукції, здійснюваний шляхом перелічування без суперечної ознаки, зветься:*

1. аналогія,
2. популярна індукція,
3. наукова індукція,
4. статистичне узагальнення,
5. жодна з відповідей не є правильна.

19. Виконання якої з вимог до правильної відповіді не є обов'язковим?

1. відповідь має бути прямою.
2. відповідь має бути точною,
3. відповідь має бути істинною,
4. відповідь має бути по суті запитання,
5. жодна з відповідей не є правильна.

20. Аргумент “Якщо на тілі загиблого немає слідів насильства, то він помер природною смертю. Загиблий помер природною смертю. Отже, на його тілі немає слідів насильства” являє собою:

1. пряме доведення,
2. спростування,
3. непряме доведення,
4. підтвердження,
5. жодна з відповідей не є правильна.

7.2. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття загальної логіки, її практична значущість для фахівця у галузі психології.
2. Поняття логічної форми. Формалізація.
3. Поняття та різновиди помилок. Логічна помилка та її критика.
4. Співвідношення мислення і міркування. Вимоги до мови поля права.
5. Класифікація суджень за якістю-кількістю. Логічний квадрат.
6. Логічний аналіз судження та визначення його якісно-кількісної характеристики.
7. Закон тотожності та критика його типових порушень:
  - приклади і критика підміни поняття,
  - приклади і критика часткової підміни тези,
  - приклади і критика повної підміни тези («аргумент до людини», «аргумент до милосердя» тощо).
8. Закон суперечності та критика його порушення.
9. Закон виключення третього та критика його порушення.
10. Закон достатніх підстав та критика його типових порушень:
  - приклади та критика «основної помилки»,
  - приклади та критика помилки «не впливає».
11. Логічний поділ понять, види поділу (дихотомічний, за видозміною ознаки). Класифікація.
12. Правила поділу понять та критика їх типових порушень:
  - несумірний поділ,
  - поділ не за однією підставою,
  - члени поділу не виключають один одного,

- помилка «стрибок у поділі».
13. Правила визначення понять через найближчий рід та видові ознаки і критика їх типових порушень:
    - несумірне визначення (занадто широке і занадто вузьке),
    - коло у визначенні (тавтологія, хибне коло),
    - помилка «невідоме через невідоме».
  14. Поняття та особливості застосування операцій, що замінюють визначення:
    - опис,
    - характеристика.
  15. Поняття запитання та відповіді. Запитання до уточнення.
  16. Поняття запитання та відповіді. Запитання до поповнення.
  17. Поняття передумови запитання та області пошуку відповіді.
  18. Вимоги до правильної постановки запитань, в тому числі у полі права.
  19. Різновиди відповідей (пряма, непряма).
  20. Типові помилки у відповідях:
    - хибна відповідь,
    - відповідь не по суті запитання,
    - неповна відповідь.
  21. Логічні вимоги до побудови гіпотез (версій) через аналогію та типові їх порушення.
  22. Логічні вимоги до висування гіпотез (версій) через популярну індукцію, типові їх порушення. Помилка «поспішне узагальнення».
  23. Проблема підвищення надійності неповної індукції. Поняття наукової індукції.
  24. Поняття причинно-наслідкового зв'язку. Помилка «після цього, отже з причини цього».
  25. Методи визначення причинно-наслідкових зв'язків:
    - a. метод схожості,
    - b. метод різниці,
    - c. метод супутніх змін,
    - d. метод залишку.
  26. Поняття та логічні вимоги до побудови статистичного узагальнення.
  27. Алгоритм побудови простого категоричного силогізму.
  28. Перевірка правильності простого категоричного силогізму з допомогою колових схем.
  29. Аргументація. Доведення і підтвердження, їх відмінність (з наведенням прикладів).
  30. Поняття аргументу і контраргументу, їх сила.
  31. Поняття та структура прямого доведення.
  32. Поняття та структура непрямого доведення.
  33. Поняття спростування. Спростування тези.

34. Поняття спростування. Критика резонів.
35. Поняття спростування. Критика демонстрації.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль, залежно від умов навчання здійснювані он-лайн або оф-лайн.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

<i>Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)</i>	<i>((</i>	<i>Результат навчальних занять за семестр</i>	<i>Результат самостійної роботи за семестр</i>	<i>/</i>	<i>)</i>	<i>10</i>
---	-----------	---	--	----------	----------	-----------

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання

на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

*Підсумкові бали
навчальної
дисципліни*

*Загальна кількість
балів (перед підсумковим
контролем)*

*Кількість балів за
підсумковим контролем*

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

*Підсумкові
бали
навчальної дисципліни*

*Підсумкові
бали за
поточний
семестр*

*Підсумкові
бали за попередній
семестр*

2

У цьому розділі також повинні бути розроблені чіткі критерії оцінювання здобувачів вищої освіти під час поточного контролю (*робота на семінарських, практичних, лабораторних та інших аудиторних заняттях, самостійна робота, виконання індивідуальних творчих завдань*) та підсумкового контролю. Кафедра визначила вимоги до здобувачів стосовно засвоєння змісту навчальної дисципліни, в тому числі кількість оцінок, яку він повинен отримати під час

аудиторної роботи, самостійної роботи.

Робота під час навчальних занять	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок. Пропуски занять повинні бути обов'язково відпрацьовані до заліку.	Підготувати реферат на тему, визначену викладачем, обсягом 4 сторінки формату А4.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97–100 90-93	Відмінно ("зараховано")	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
85 – 89 80-84	Добре ("зараховано")	B	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома-трьома незначними помилками.
75 – 78		C	„Добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією–двома значними помилками.
70 – 74 65-69	Задовільно ("зараховано")	D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний неповністю , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками.
60 – 64		E	„Достатньо” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
40–59 31-40	Незадовільно („не зараховано")	FX	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
1–20		F	„Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не освоєно ,

		необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки
--	--	--

10. Рекомендована література, інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. No 254к/96-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Бандурка О.М., Тягло О.В. Юридична логіка. Харків: Золота миля, 2017. 216 с. https://www.researchgate.net/publication/323561054_Uridicna_logika

Допоміжна

3. Бандурка О.М., Тягло О.В. Юридична логіка. Харків: Золота миля, 2011.
4. Конверський Логіка. К.: Центр учбової літератури, 2012.
5. Тягло О.В. Про розуміння доведення в англо-американському праві // Вісник ХНУВС. 2018. №2 (81). С. 13-27.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ. <http://univd.edu.ua/>
3. Наукова бібліотека ХНУВС. <https://lib.univd.edu.ua/>
4. Пошукова система Google Scholar. <http://scholar.google.com/>
5. Пошукова система Google Books. <https://books.google.com/>